

गाथिनो विश्वामित्रः। इन्द्रः। १-३ जगती, १०-१२ गायत्री

चर्षणीधृतं मघवानमुक्थ्य^१मिन्द्रं गिरौ बृहतीरभ्यनूषत।

वावृधानं पुरुहूतं सुवृक्तिभिरमर्त्यं जरमाणं दिवेदिवे ॥ ३.०५१.०१

चर्षणीधृतम्- मनुष्यधारकम्। मघवानम्- सम्पद्वन्तम्। उक्थ्यम्- मन्त्रस्तुतम्। वावृधानम्- वर्धमानम्। पुरुहूतम्- बहुभिराहूतम्। सुवृक्तिभिः- स्तोत्रैः। जरमाणम्- स्तुतम्। अमर्त्य- अमरम्। इन्द्रम्- परमेश्वरम्। दिवेदिवे- प्रतिदिनम्। बृहतीः- महत्यः। गिरः- वाचः। अभ्यनूषत- स्तुवन्ति ॥१॥

शतक्रतुमर्णवं शाकिनं नरं गिरौ म इन्द्रमुप यन्ति विश्वतः।

वाजसनिं पूर्भिदं तूर्णिमष्टुरं धामसाचमभिषाचं स्वर्विदम् ॥ ३.०५१.०२

शतक्रतुम्- अनन्तप्रज्ञम्। अर्णवम्- समुद्रमिव स्थितम्। शाकिनम्- शक्तिमन्तम्। नरम्- नेतारम्। वाजसनिम्- अन्नसम्भक्तारम्। पूर्भिदम्- आवरणभेदकम्। तूर्णि- वेगवन्तम्। अष्टुरम्- अपां मूलशक्तिधाराणां प्रेरकम्। धामसाचम्- सद्यसम्भक्तारम्। अभिषाचम्- शत्रूणामभिभवितारम्। स्वर्विदम्- स्वर्गज्ञम्। विश्वतः- सर्वतः। मे- मम। गिरः- वाचः। उप यन्ति- उपगच्छन्ति ॥२॥

आकरे वसौर्जरिता पनस्यतेऽनेहसः स्तुभ इन्द्रो दुवस्यति।

विवस्वतः सदेन आ हि पिप्रिये सत्रासाहमभिमातिहनं स्तुहि ॥ ३.०५१.०३

वसोः- धनस्य। आकरे- सम्पादने। कृ विक्षेपे। जरिता- रसनिष्पादकः। पनस्यते- स्तूयते। अनेहसः- अनघाः। स्तुभः- स्तुतीः। इन्द्रः- परमेश्वरः। दुवस्यति- परिचरति। विवस्वतः-

परिचरतः। सद्ने- सद्गनि। आ पिप्रिये- इन्द्रः प्रीतो भवति। हि- खलु। सत्रासाहम्-
शत्रूणामभिभवितारम्। अभिमातिहनम्- अभिमाननाशकम्। स्तुहि ॥३॥

नृणामु त्वा नृतमं गीर्भिरुक्थैरभि प्र वीरमर्चता सबाधः।

सं सहसे पुरुमायो जिहीते नमो अस्य प्रदिव एक ईशे ॥ ३.०५१.०४

नृणाम्- नेतृणाम्। नृतमम्- श्रेष्ठम्। त्वा- त्वाम्। गीर्भिः- वाग्भिः। उक्थैः- मनैः। वीरम्-
सबाधः- रक्षोभिर्बाधिता यजमानाः। अभि- आभिमुख्येन। प्र- प्रकर्षेण। अर्चत- अर्चन्ति। सहसे-
बलाय। पुरुमायः- बहुप्रज्ञः। सम्- सम्यक्। जिहीते- उद्यमं करोति। अस्य- अस्मै। नमः।
प्रदिवः- प्रकर्षप्रकाशः। ईशे- ईशने। एकः- अनितरः ॥४॥

पूर्वीरस्य निषिधो मर्त्येषु पुरु वसूनि पृथिवी बिभर्ति।

इन्द्राय द्याव ओषधीरुतापो रयिं रक्षन्ति जीरयो वनानि ॥ ३.०५१.०५

अस्य- एतस्य। मर्त्येषु- मनुष्येषु। पूर्वीः- सनातनानि। पुरु- प्रभूतानि। वसूनि- सम्पद्युक्तानि।
निषिधः- शासनानि। पृथिवी- भूमिः। बिभर्ति- धारयति। इन्द्राय- परमेश्वराय। द्यावः-
द्युलोकाः। ओषधीः- ओषध्यः। उत- अपि च। आपः। जीरयः- मर्त्याः। वनानि- अरण्यानि।
रयिम्- धनम्। रक्षन्ति- पालयन्ति ॥५॥

तुभ्यं ब्रह्माणि गिर इन्द्र तुभ्यं सत्रा दधिरे हरिवो जुषस्व।

बोध्याः^१पिरवसो नूतनस्य सखे वसो जरितृभ्यो वयो धाः ॥ ३.०५१.०६

तुभ्यम्- ते। इन्द्र- परमेश्वर। ब्रह्माणि- मेधाः। तुभ्यम्। गिरः- वाचः। सत्रा- सत्यमेव। दधिरे-
धृतवन्तः। हरिवः- प्राणयुक्त। जुषस्व- सेवस्व। आपिः- व्याप्तस्त्वम्। नूतनस्य- अभिनवम्।
अवसः- हविः। बोधि। सखे- मित्र। वसो- शरण्य। जरितृभ्यः- स्तोतृभ्यः। वयः। धाः-
धारय ॥६॥

इन्द्रं मरुत्व इह पाहि सोमं यथा शार्याते अपिबः सुतस्य।

तव प्रणीती तव शूर शर्मन्ना विवासन्ति कवयः सुयज्ञाः ॥ ३.०५१.०७

मरुत्वः- प्राणसम्पन्न। शार्याते- दुष्टानामाक्रमणशील। यः शरितुं हिंसितुं योग्यान् समन्तान्निरन्तरमतति व्याप्नोतीति दयानन्दः। सुतस्य- निष्पादितं रसम्। इन्द्र- ईशनाधिदैवत। यथा। अपिबः- अन्वभवः। तव- ते। प्रणीती- प्रकर्षनीत्याम्। तव- ते। शूर- समर्थ। शर्मन्- भद्रे। सुयज्ञाः- शोभनयज्ञसम्पन्नाः। कवयः- मन्त्राः। आ विवासन्ति- परिचरन्ति ॥७॥

स वावशान इह पाहि सोमं मरुद्भिरिन्द्र सखिभिः सुतं नः।

जातं यत्त्वा परि देवा अभूषन्महे भराय पुरुहूत विश्वे ॥ ३.०५१.०८

पुरुहूत- बहुभिराहूत। इन्द्र- परमेश्वर। सः- असौ त्वम्। वावशानः- कामयमानः। इह- अत्र। मरुद्भिः- प्राणविशेषैः। सखिभिः- भवन्मित्रैः। नः- अस्माकम्। सुतम्- निष्पन्नम्। सोमम्- रसम्। पाहि- अनुभव। महे- महते। भराय- निर्वाहाय। विश्वे- सर्वे। देवाः- द्योतनशीलाः। त्वा- त्वाम्। जातम्- उद्भूतम्। परि अभूषन् ॥८॥

अमूर्ये मरुत आपिरेषोऽमन्दन्निन्द्रमनु दातिवाराः।

तेभिः साकं पिबतु वृत्रखादः सुतं सोमं दाशुषः स्वे सधस्थे ॥ ३.०५१.०९

मरुतः- हे प्राणविशेषाः। अमूर्ये- अपां मूलशक्तिधाराणां प्रेरणे। एषः- अयमिन्द्रः। आपिः- आप्यः। दातिवाराः- दत्तबलाः। इन्द्रमनु। अमन्दन्- अतुष्यन्। वृत्रखादः- हे आवरणनाशक। तेभिः साकम्- तैः सह। दाशुषः- दातुः। स्वे सधस्थे- स्वकीये सदने। सुतम्- निष्पन्नम्। सोमम्- रसम्। पिबतु- अनुभवतु ॥९॥

इदं ह्यन्वोजसा सुतं राधानां पते। पिबा त्वस्य गिर्वणः ॥ ३.०५१.१०

राधानाम्- संसिद्धीनाम्। पते- पालक। गिर्वणः- मन्त्रस्तुत। अस्य- एतस्य यजमानस्य। इदम्- इमम्। सुतम्- निष्पन्नं रसम्। ओजसा- बलेन। अनु पिब- अनुभव ॥१०॥

यस्ते अनु स्वधामसत्सुते नि यच्छ तन्वम्। स त्वा ममत्तु सोम्यम्॥ ३.०५१.११

स्वधाम्- आत्मधारणाम्। अनु- अनुसृत्य। यः। ते- त्वदर्थम्। असत्- भवति तस्मिन्। सुते-
निष्पन्ने रसे। तन्वम्- स्वदेहम्। नि यच्छ- प्रेरय। सः- असौ सोमः। त्वा- त्वाम्। सोम्यम्-
सोमार्हम्। ममत्तु- मादयतु॥११॥

प्र ते अश्रोतु कुक्ष्योः प्रेन्द्र ब्रह्मणा शिरः। प्र बाहू शूर राधसे॥ ३.०५१.१२

शूर- समर्थ। इन्द्र- परमेश्वर। ब्रह्मणा- मन्त्रेण मेधयोपासनेन वा। ते- तव। कुक्ष्योः शिरो बाहू-
अङ्गानि। राधसे- संसिद्धयै। प्र- प्रकर्षेण। अश्रोतु- रसो व्याप्नोतु॥१२॥

Dr. Rangraji